

# La Confederaziun en furma concisa

Il stadi svizzer sa presenta

■ «La Confederaziun en furma concisa» è il num d'ina publicaziun da la Chanzlia federala che cumpara mintg'onn en furma actualisada e che dat ina survista complessiva da la Svizra politica e da sias autoritads supremas. Plinavant preschenta ella las estructuras ed incumbensas dal stadi.



La brochura è structurada tenor ils suandants quatter aspects tematics: la democrazia svizra e las trais autoritads dal stadi – il Parlament, la Regenza e la giudicativa. Ils numerus sutchapters infurmeschan en detagl davart ils represchentan

schan en detagl davart ils represchentan da l'Assamblea federala e lur orientaziun politica, davart il Cussegl federal, la Chanzlia federala, ils departaments ed ils tribunals. En in curt excurs istoric intervegnan il lectur e la lectura er dapi cura ch'i dat la Svizra e tge accents politics che l'actuala presidenta u l'actual president metta durant ses onn presidial.

### 2596 plus 26 è tuttina sco 1

La Svizra è ina naziun plurilingua e multiconfessionala, fundada sin ina voluntad politica cuminaivla. Dapi il 1848 è ella in stadi federal – in da 23 en l'entir mund e tranter quels il segund vegl suenter ils Stadiis Unids da l'America. La struttura federala da la Svizra sa basa sin trais stgalims politics: las vischnancas, ils chantuns e la Confederaziun.

La pli pitschna unitad politica en Svizra è la vischnanca. Actualmain (stadi: 01/01/2010) datti 2596 da quellas. Lur dumber sa reducescha dentant cuntinuadamain, perquai che surtut las pli pitschnas vischnancas fusiuneschan per pudair ademplir meglier las incumbensas. Var in tschintgavel da las vischnancas ha in agen parlament – surtut las citads; quatter tschintgavels enconuschan percenter anc la decisiun democratica directa a las radunanzas communalas. Davart il grad d'autonomia da las vischnancas decidan ils singuls chantuns –



Cuverta da la brochura «La Confederaziun en furma concisa 2010».

perquai po el variar fermamain d'in chantun a l'auter.

La proxima unitad politica pli gronda èn ils chantuns. Els èn ils stadiis oriunds ch'èn sa reunids il 1848 a la Confederaziun ed han delegà a quella ina part da lur suveranità. In'exceptiun represchenta il chantun Giura, l'unic ch'è vegn fundà pir en il 20avel tschientaner: il 1. da schaner 1979 el è sa separà dal chantun da Berna. Tenor la Constituziun federala han tut ils

chantuns ils medems dretgs, ed en la cumparegliazun internaziunala disponan els d'ina gronda suveranità en plirs secturs, per exempel en ils champs politics da la sanadad publica, da la furmazion e da la cultura.

«Confederaziun» è la denominaziun svizra per il stadi federal. L'abreviazion CH per la Svizra deriva dal term latin uffizial «Confoederatio Helvetica». Confoederatio vul dir «alleanza» e Helvetica sa referescha

e las instituziuns statals ed èn perquai indispensablas per il funcziunament d'ina democrazia. Actualmain èn dudesch partidas cun opiniuns e modas da vesair differentas represchentadas en il parlament a Berna. Las tschintg partidas las pli fermas èn las suandantas: La Partida populara svizra (pps) è vegnida fundada il 1971 tras la fusiun da la Partida da purs, mastergnants e burgais cun las partidas democraticas dal chantun da Glaruna e dal chantun Grischun. Cun ina quota d'electurs da 29% è ella la pli ferma partida da la Svizra. La Partida socialdemocratica da la Svizra (ps) s'engascha per la segirezza sociala ed ina repartiziun gista dals bains. Il 2009 èn la pld Svizra e la Partida liberala svizra s'unidas a la PLD. Els Liberals. Cun quai è naschida la pli giuvna partida da la Svizra cun la pli lunga tradiziun. La PLD. Els Liberals s'engascha per la libertad d'eleger e per la prestaziun en ina societad da schanzas averta: grazia a l'iniziativa dal singul, l'atgna responsabladad, la libertad e la concurrenza duai mintgin pudair concepir sez sia vita. La Partida cristiandemocratica (pcd) è ina partida economica. Sco forza liberal-sociala tschertga ella l'equiliber tranter l'individui e la cuminanza, tranter l'atgna responsabladad e la solidaritad. Ella concepescha la convivenza tenor in maletg cristian da l'uman e da la societad. La Partida ecologica svizra (Els Verds) è la pli gronda partida nungovernamentala. Oz èn Els Verds preschents en quasi tut ils chantuns. Els s'engaschan per in ambient intact, per in'economia durabla, per la justia sociala e per la solidaritad internaziunala.

La pli giuvna partida dal Cussegl federal è la pbd, la Partida burgais-democratica. Ella è vegnida fundada il 1. da november 2008. Gia il mars 2009 ha la PBD cuntanschì ord atgna forza la fermezza da la fraziun en Chasa federala. La pbd s'engascha per ina politica burgaisa e na targlina betg da tractar temas cuntravers. Ella renunzia però a la polemica ed al cult da persunas.

### Far leschas, eleger e controllar

Sin plaun federal ha la Svizra in parlament da duas chombras che furman ensemen l'Assamblea federala. Il Cussegl nazional re-

federala ha in'entira retscha d'instruments pli u main effectivs per far valair s'opiniun e quella da sias electuras e ses electurs: Il Cussegl nazional ed il Cussegl dals chantuns furman ensemen la pussanza legislativa en Svizra. Els delibereschan tut las midadas costituziunals avant ch'ellas vegnan suttamessas a la votaziun dal pievel. Ultra da quai elavuran, modifiteschan u aboleschan ellas leschas federalas, decidan conclud federal ed approveschan contracts internaziunals. Ils dus Cusseglis sa radunan per eleger ils commembers dal Cussegl federal, la chanceliera federala/il chancelier federal ed ils derschaders dals Tribunals federalis. En cas d'ina smanatscha militar da pajais elegia l'Assamblea federala ultra da quai il general sco schefcumandant da l'armada. En pli exerciteschan las duas Chombras federalas la surveglianza suprema da l'administraziun federala; ellas decidan tranter auter davart il preventiv da la Confederaziun ed examineschan ed approveschan il quint dal stadi.

### L'executiva e sias incumbensas

Sco autoritad suprema dal pajais è il Cussegl federal en emprima lingia responsabel per las activitads guvernativas. Uschè ha'l permanentamain da valitar la situaziun dal svilup tranter il stadi e la societad e tranter ils evenimentis a l'intern dal pajais ed a l'exteriur. Plinavant sto'l circumscriber las finamiras fundamentalas da las activitads dal stadi e definir ils meds ch'i dovra per realisar quellas. Il Cussegl federal ha da planisar e coordinar la politica da la Regenza e da garantir che quella vegnia exequida. En pli duai el represchentar la Confederaziun en Svizra ed a l'exteriur.

Sper quellas incumbensas ha il Cussegl federal da survegliar l'entira administraziun federala e da garantir l'activitad effizienta, legala ed opportuna da quella. Il Cussegl federal sa partecipescha er a la legislaziun. El maina la procedura preliminar da la legislaziun e suttametta leschas federalas e decisiuns federalas a l'Assamblea federala e relascha ordinaziuns. Il Cussegl federal elavura er il preventiv ed il quint dal stadi.

## Survista dal cuntegn da la brochura 2010:

### Introducciun

- Intervista cun la presidenta da la Confederaziun Doris Leuthard
- La populaziun – las finanzas
- Dapi cura datti insumma la Svizra?

### La democrazia svizra

- 2596 plus 26 è tuttina sco 1
- In pievel cun blers dretgs
- Las quatter partidas cun ils pli blers electurs...
- ... e las otg autras partidas en il Parlament

### Il Parlament svizzer

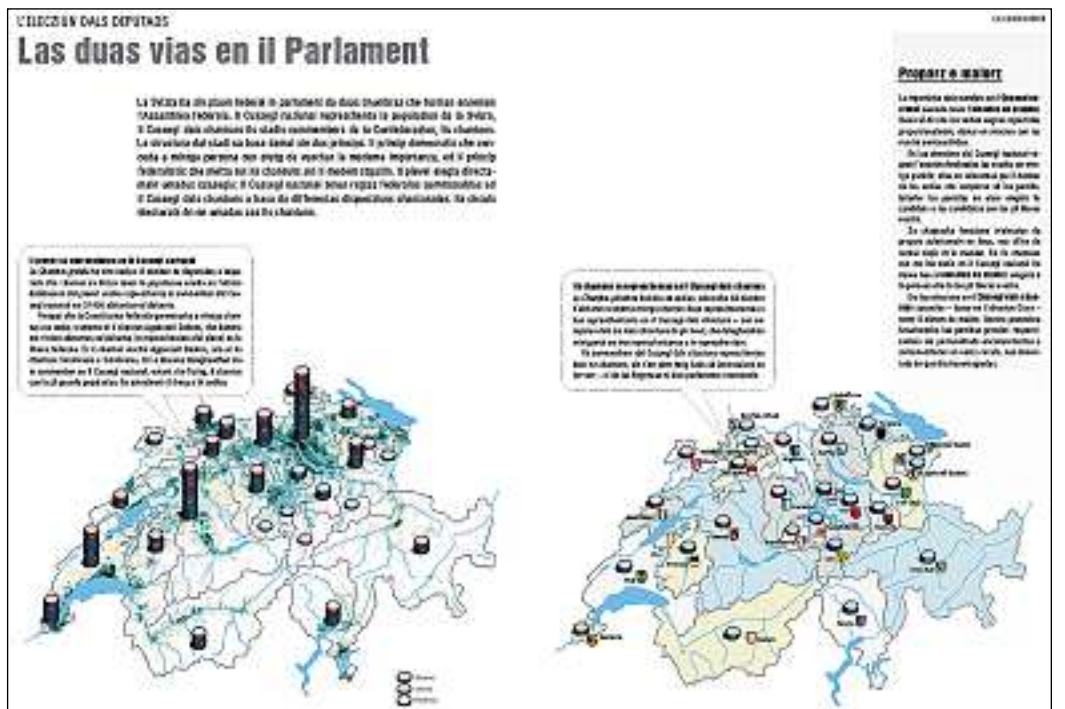
- Las duas vias en il Parlament
- Els represchentan ils var 7,7 milliuns abitants
- Els represchentan ils 26 chantuns
- Cedels da votar repartids: 246
- Tge che noss parlamentararis fan a Berna
- Ils piuniers dal Parlament
- Parlamentaris cun ideas sumegliant
- L'administraziun da l'Assamblea federala
- La revisiun da la lescha davart ils meds narcotics

### La Regenza svizra

- Il Cussegl federal
- Nua che lavuran ils var 36 000 employads federalis
- La Chanzlia federala
- Il Departament federal d'affars esteriurs
- Il Departament federal da l'intern
- Il Departament federal da giustia e polizia
- Il Departament federal da defensiu, protecciun da la populaziun e sport
- Il Departament federal da finanzas
- Il Departament federal d'economia
- Il Departament federal per ambient, traffic, energia e comunicaziun

### La giudicativa

- Il Tribunal federal
- Ils tribunals d'emprima instanza



Las duas vias en il Parlament.

als Helvets celtics che abitavan avant circa 2000 onns en il territori da la Svizra odierna. La Svizra è sa sviluppada sur passa set tschientaners, a partir da l'alleanza dals trais chantuns originars Uri, Sviz e Sylvania, al stadi federal dad oz che collia ils differents interess dals singuls chantuns cun ils interess generalis dal pajais.

### Tgi represchenta tge interess politics?

En trusch in auter stadi po il pievel participar uschè ferm a las decisiuns politics sco en Svizra, nua ch'els burgais e las burgaisas han sin il plaun federal il dretg politic d'eleger, da votar, il dretg d'iniziativa ed il dretg da referendum. Las partidas politics agheschan sco intermediaturas tranter il pievel

preschenta la populaziun da la Svizra, il Cussegl dals chantuns ils stadiis commembers da la Confederaziun, numnadamain ils chantuns. Il pievel elegia directamain omadus cussegls.

Il Cussegl nazional ed il Cussegl dals chantuns sa radunan per regla la primavaira, la stad, l'atun e l'enviern per ina sessiun ordinaria da trais emnas. Els 246 commembers dal Cussegl nazional e dal Cussegl dals chantuns dediteschan 60–70% dal temp da lavur a lur mandat parlamentari. Els han per regla er anc in'activitad professionala. En quest uschenumnà sistem da milissa vegnan las incumbensas ed ils mandats publicis pia exercitads en uffizi accessori.

Mintga commember da l'Assamblea

Il Cussegl federal sa raduna per regla mintg'emna ad ina seduta ordinaria. Durant quellas vegnan decididas onn per onn 2000 fin 2500 fatschentas. Sper las sedutas regularas datti anc bieras sedutas extraordinarias fixadas a curt termin e pliras sedutas da clausura deditgadas a temas pli vasts e complexs.

### La preschentaziun:

Chanzlia federala. La Confederaziun en furma concisa. Berna 2010.

### Dapli infurmaziuns:

chatta.ch/?hiid=470  
www.chatta.ch